

Bijlage 2

VOOR GOEDE RECHTSHULP

1 juli 2019

Inleiding

In november 2018 is de huidige minister voor Rechtsbescherming, Sander Dekker, gekomen met plannen die in de ogen van de NOvA op de lange(re) termijn de toegang tot het recht voor de laagste inkomens beperken. Naast de NOvA hebben ook andere personen, instanties en organisaties zoals de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland, de Consumentenbond en de Raad voor de Rechtsbijstand, kritisch gereageerd op zijn voorgenomen herziening van het stelsel. Deze kritiek richt zich met name op de triage aan de voorkant (de 'poortwachter'), de ontwikkeling van rechtshulp pakketten en de (financiële) onderbouwing van de plannen. De herziening moet tot 2025 duren en tot die tijd gebeurt er niets. Dat is onwenselijk.

De gevolgen van eerdere bezuinigingen zijn immers volop terug te zien in de praktijk: er is minder instroom van jonge advocaten tot het stelsel, er wordt een grote uitstroom verwacht door de vergrijzing binnen de sociaal advocatuur en bijna 70 procent van de sociaal advocaten denkt over stoppen. Om kosten te kunnen besparen komen er steeds meer kantoren met één advocaat bij en hebben toevoegingsadvocaten amper financiële ruimte om te investeren in digitale hulpmiddelen en kennisversterking. De NOvA vindt dat er nu concrete stappen moeten worden gezet om het stelsel duurzaam te versterken. Daarnaast blijft de NOvA benadrukken dat er extra budget moet worden vrijgemaakt om het stelsel weer 'gezond' te maken.

Om te laten zien dat er haalbare alternatieven zijn die tot een versterking van het stelsel kunnen leiden stelt de NOvA de volgende verbetervoorstellen voor:

1. Versterk de eerstelijnsrechtshulpverlening
2. Beloon en stimuleer specialisatie en kwaliteit met een voorrangsregeling
3. Best practices
4. Online wegwijzer
5. Uitvoering aanbevelingen Commissie Van der Meer

Verbetervoorstellen

1. Versterk de eerste lijn

De rechtshulp in de eerste lijn kent een breed palet aan organisaties, waarvan het Juridisch Loket er een is. Wij kunnen een onderscheid maken tussen de generalistische eerste lijn, zoals het Juridisch Loket en de wijkteams en de gespecialiseerde eerste lijn (gespecialiseerd in een doelgroep), zoals de maatschappelijke opvang, vluchtelingenwerk, huurteams, GGZ etc. Op dit moment leveren deze verschillende eerstelijnsrechtshulpverleners een noodzakelijke bijdrage aan het zoeken van de beste oplossing voor rechtzoekenden. Waar nodig adviseren zij of verwijzen zij door naar een andere instantie of advocaat. Soms is een zaak echter (nog) niet toegevoegwaardig of anderszins ongeschikt. Ook kan het voorkomen dat de benodigde specialistische kennis bij de eerstelijnsmedewerker ontbreekt. Dit leidt ertoe dat een rechtzoekende van het kastje naar de muur wordt gestuurd en de weg naar een passende oplossing onnodig lang is. Daarom moet de kennis en ervaring van een gespecialiseerd advocaat beter dan nu ingezet kunnen worden op de momenten dat men er niet uitkomt. Op deze manier kunnen rechtzoekenden beter worden geholpen, wat zich vertaalt naar bijvoorbeeld hogere klanttevredenheid, minder onjuiste

doorverwijzingen naar een advocaat, kortere doorlooptijden en dus sneller een passende oplossing.

Een manier om rechtzoekenden beter en sneller passende (rechts)hulp te bieden is het instellen van een advocatenpiket. Medewerkers van de eerste lijn, bijvoorbeeld die van het Juridisch Loket en Sociaal Werk Nederland, kunnen contact opnemen met de tijdens een piketdienst beschikbare deskundige advocaat voor bijvoorbeeld het inwinnen van juridisch inhoudelijk advies en de eventuele mogelijkheid voor een doorverwijzing naar de tweede lijn. Advocaten die deelnemen aan het advocatenpiket moeten hiervoor een evenredige vergoeding voor de geleverde diensten krijgen. Voorts moet de beoordeling van de aan het advocatenpiket deelnemende advocaat onafhankelijk zijn, dat wil zeggen dat bij doorverwijzing de adviserende advocaat zelf niet in aanmerking komt voor de behandeling van de doorverwezen zaak.

Een andere manier om de samenwerking in de eerste lijn te verbeteren is het instellen van een zogeheten signaleringsoverleg. Hierin overleggen eerstelijnsvoorzieningen en betrokken advocatuur onder andere over de aanpak van veel voorkomende problemen met bijvoorbeeld uitvoeringsinstanties, relevante wijzigingen in wet- en (plaatselijke) regelgeving, (geanonimiseerde) lastige zaken en best practices. Voor deze bijeenkomsten kunnen periodiek derden worden uitgenodigd, zoals een gemeente om nieuw beleid toe te lichten. Tevens kan worden gesignaleerd waar de opleidingsbehoefte ligt bij de eerstelijnsvoorzieningen en in hoeverre de tweede lijn hierin een rol kan spelen. Tenslotte kan het signaleringsoverleg zaken signaleren bij (plaatselijke) overheden en met hen daarover in gesprek gaan om te komen tot betere en snellere oplossingen voor rechtzoekenden.

Hiermee leert men elkaar beter kennen, worden de lijnen korter, wordt verwijzen over en weer gemakkelijker, kan er sneller worden gehandeld als er een structureel probleem wordt gesignaleerd en kan van elkaar worden geleerd.

2. Beloon specialisatie en kwaliteit met een voorrangregeling

Het verlenen van rechtsbijstand aan min- en onvermogenen is op zichzelf een specialisme, wat onder andere tot uitdrukking komt in het type cliënten en de soort zaken. Aan toevoegingsadvocaten worden terecht hoge eisen gesteld via inschrijvingsvoorwaarden van de Raad voor Rechtsbijstand. De NOvA beveelt aan voorrang te verlenen aan gespecialiseerde advocaten die op regelmatige basis bepaalde zaken behandelen. De advocaten die hieraan voldoen kunnen zich daarmee onderscheiden van advocaten die slechts enkele zaken per jaar op toevoegingsbasis behandelen. Het voorrangssysteem kan beschikbaar worden gesteld aan eerstelijnsvoorzieningen, Raad voor Rechtsbijstand en de rechtspraak, zodat deze groep advocaten voorrang krijgt bij de doorverwijzing danwel behandeling van zaken. Advocaten kunnen naar het publiek toe ook bekend maken dat zij zijn opgenomen in het voorrangssysteem en zich hiermee profileren via hun eigen website. In de toekomst kan deze informatie bijvoorbeeld ook in het rechtsgebiedenregister van de NOvA worden meegenomen.

Voor de advocatuur is de vrije advocaatkeuze een groot goed en dat moet bij het belonen van specialisatie door een voorrangregeling eveneens uitgangspunt blijven. Deelname aan de voorrangregeling is derhalve niet verplicht, maar verdient wel de voorkeur. Het is denkbaar dat advocaten in het voorrangssysteem een hogere vergoeding ontvangen dan advocaten die niet aan de voorrangregeling deelnemen. Daarmee wordt de investering van de advocaat in kwaliteit en specialisatie dan extra beloond. Om de kwaliteit verder te bevorderen dient volgens de NOvA ook verplicht aan peer review te worden deelgenomen

De Raad voor Rechtsbijstand heeft recent de inschrijvingsvoorwaarden uitgebreid en heeft het voornemen om deze nog verder uit te breiden, waarbij ook het aantal bijzondere inschrijvingsgebieden waarop een advocaat actief kan zijn wordt beperkt. De Raad voorziet er ook in dat vanaf 2020 voor meer rechtsgebieden bijzondere inschrijvingsvoorwaarden gaan gelden, zoals voor het arbeidsrecht, het sociaal zekerheidsrecht en het huurrecht. Hiermee wordt in de nabije toekomst ongeveer 90% van het huidige aantal toevoegingen gedekt door bijzondere inschrijvingsvoorwaarden.

Met het instellen van een voorrangsregeling kan er extra aandacht uitgaan naar het tonen van de juiste attitude, kennis en vaardigheden in de praktijk. Dat betekent dat ingezet moet worden op een volledige invoering van compliance en van kwaliteitstoetsing. Op veel rechtsgebieden kunnen extra accenten worden gelegd. Denk aan het lid zijn van een specialisatievereniging die hoge kwaliteitscriteria aan het lidmaatschap stelt.

Met de advocaten die aantoonbaar aan hoger gestelde kwaliteitseisen voldoen kan de Raad op basis van artikel 39 Besluit vergoedingen rechtsbijstand vergoedingsarrangementen sluiten, tegen een hoger tarief. Daarbij geldt dus dat degenen die niet aan de gestelde criteria voldoen tegen een standaard tarief diensten verrichten.

Een goed werkende voorrangsregeling biedt het stelsel aanmerkelijke voordelen: hoogstaande rechtshulp door een gekwalificeerde groep rechtsbijstandverleners, met mogelijke lagere kosten, ook omdat minder controle nodig is vanwege het hoge niveau van kennis van het stelsel en de geldende regels bij de deelnemers. Voorkeursadvocaten zijn goed ingebed in de sociale kaart waardoor veel voorkomende maatschappelijke/sociale/juridische problemen gemakkelijk door overleg binnen de keten kunnen worden aangepakt. Bovendien is het zo dat goede en gekwalificeerde advocaten die het merendeel van de toevoegingen doen kritischer zullen zijn voor wat betreft de zaken die ze aannemen. Ze kunnen een betere inschatting maken welke zaken een slagingskans hebben en welke niet. Dat kan ook tot uitdrukking gebracht worden in best practices richtlijnen voor deelnemers (zie hierna).

De uitvoering van de voorrangsregeling moet komen te liggen bij de Raad voor Rechtsbijstand, die op dit moment ook gaat over de uitvoering van de gefinancierde rechtsbijstand. De Raad heeft jarenlange ervaring met het stelsel, heeft alle relevante gegevens en is ingericht op het afgeven en controleren van vergoedingen.

3. Best practices

Het is van groot belang dat de sociale advocatuur kan innoveren om het stelsel toekomstbestendig te maken en te houden. Een advocaat in het stelsel moet immers conform de kernwaarden van de advocatuur deskundig zijn en een doelmatige behandeling van de zaak nastreven. Innovatie is daarbij een middel, maar vanwege jarenlange bezuinigingen en geringe vergoedingen ontbreken de financiële mogelijkheden hiertoe vaak voor de sociale advocatuur. De NOvA pleit ervoor dat deze rechtsbijstandverleners in staat worden gesteld te innoveren. Bij innovatie gaat het immers om de toekomstbestendigheid van de sociale praktijk en innovatie is op velerlei wijze mogelijk. Denk bijvoorbeeld aan het ontwikkelen van software ter ondersteuning van de rechtspraktijk. Soms zijn kantoren te klein of hebben zij onvoldoende financiën om te innoveren. Het kan dan helpen om de samenwerking tussen kleinere advocatenkantoren te bevorderen en te zorgen voor toegang tot belangrijke (juridische) informatiebronnen. Dit om innovatie mogelijk te maken danwel als kantoor effectiever en efficiënter te kunnen werken. Al dan niet met steun van grote kantoren of de Raad

voor Rechtsbijstand. Daarnaast valt te overwegen of er collectieve (financiële) ruimte binnen het stelsel kan worden gerealiseerd, waarbij alle ketenpartners voordeel behalen.

Bovendien kan er worden gedacht aan het ontwikkelen van best practices en praktijk ondersteunende online-tools. De NOvA beveelt best practices aan, omdat zij bijdragen aan transparantie ten behoeve van de rechtzoekende. Ze zijn bedoeld om de rechtsbijstandverleners duidelijke handvatten te geven. Tevens kunnen cliënten hieruit afleiden wat zij van hun advocaat mogen verwachten; het beschrijft hoe een bepaalde zaak in beginsel van A naar B wordt gebracht (en voorziet dus niet in maatwerk). Het is echter niet de bedoeling dat hiermee een toetsingskader wordt gecreëerd met minimumnormen. Wel moet op deze manier worden bevorderd dat rechtsbijstandverleners gebruik maken van 'de sociale kaart', dat ze grote kennis krijgen van het 'toevoeg- en vergoedingsrecht' en conform best practices kwaliteit leveren in juridische dienstverlening.

4. Online wegwijzer

Bij alle voorkomende problemen gaan veel mensen zoeken op het internet. Wat is mijn probleem, wat is de oplossing en waar kan ik terecht? De NOvA is voorstander van het bouwen van een website met een wegwijzerfunctie; een online variant van de welbekende ANWB-paddenstoel. De burger komt op deze website, waarbij hij allerlei routes kan nemen op zoek naar de juiste anamnese, diagnose en voorgestelde behandeling van het probleem. Op dit moment bestaat er al een aantal websites met informatie waar de burger terecht kan, maar deze zijn doorgaans moeilijk vindbaar, slecht toegankelijk en niet volledig qua informatie. Men ziet al snel door de bomen het bos niet meer. De online wegwijzer moet een grote verzamelwebsite worden en uiteindelijk de nummer één met juiste en volledige informatie. De eindverantwoordelijkheid voor een dergelijk website kan bijvoorbeeld bij het Juridisch Loket komen te liggen.

De online wegwijzer dient naar voorkeur van de NOvA niet alleen te worden ingericht voor juridische problemen, maar ook voor de sociaal-maatschappelijke problematiek. Het is van belang om dit te onderscheiden en aan te pakken, omdat sociaal-maatschappelijke problemen soms mede de oorzaak kunnen zijn van de juridische problematiek. De wegwijzer betreft een digitale dienst, maar voor mensen die digitaal nauwelijks onderlegd zijn bestaat de mogelijkheid om al dan niet met hulp via de website contactgegevens te vinden van bijvoorbeeld de wijkteams en een Juridisch Loket in de buurt.

Daar komt bij dat de website niet alleen dienstbaar kan zijn voor mensen die in aanmerking komen voor gefinancierde rechtsbijstand, maar juist een breed publiek kan bedienen. Op deze manier wordt ook tegemoet gekomen aan de wens om voorzieningen te treffen voor de groep rechtzoekenden die net boven de huidige toevoegingsgrens valt.

5. Overige verbeteringen in het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand

De uitkomsten van de onafhankelijke commissie Van der Meer liggen te lang op uitvoering te wachten. De aanbevelingen van deze commissie moeten derhalve worden uitgevoerd. Daar hoort bij dat de vergoedingen van de advocaten in het stelsel, gezien de nood, per direct moeten worden verhoogd om voldoende aanbod vanuit de sociale advocatuur te behouden. De meest schrijnende situatie doet zich momenteel voor in het familierecht, waar de vergoedingen volledig uit de pas zijn gaan lopen met de hoeveelheid werkzaamheden die door advocaten worden verricht. Er is een toenemend aantal kantoren en advocaten die om deze reden zijn gestopt met het verlenen van rechtsbijstand op dit rechtsterrein. De NOvA dringt er dan ook op aan om niet stil te blijven zitten,

maar dit achterstallig onderhoud zo spoedig mogelijk aan te pakken. Dit betekent ook dat de noodzakelijke financiering hiervoor ter beschikking moet worden gesteld.

Conclusie

De afgelopen maanden is op hoofdlijnen duidelijk geworden waar de minister heen wil met het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. De focus ligt op een geheel nieuw stelsel dat in 2025 gerealiseerd zou moeten zijn. Zo lang kan er echt niet meer gewacht worden. Bovendien is er met onderstaande verbetervoorstellen van de NOvA geen nieuw stelsel nodig:

1. Versterk de eerstelijnsrechtshulpverlening
De eerstelijnsrechtshulpverlening moet worden versterkt door onder andere via een piketdienst in te stellen advocatenpost die te bereiken is via digitale danwel telefonische weg door eerstelijnsrechtshulpverleners, zodat vroegtijdig een juiste diagnose van het juridische probleem plaatsvindt.
2. Beloon en stimuleer specialisatie en kwaliteit met een voorrangsregeling
Wie aantoonbaar bewijst specialist te zijn en kwaliteit levert, krijgt voorrang bij doorverwijzing / toebedeling van zaken en mogelijk een hogere vergoeding.
3. Best practices
De NOvA beveelt de ontwikkeling van Best Practice Guides aan.
4. Online wegwijzer
De online wegwijzer moet burgers wegwijs maken op zoek naar de beste oplossing van een juridisch of sociaal-maatschappelijk probleem.
5. Uitvoering aanbevelingen Commissie Van der Meer
De aanbevelingen van de onafhankelijke commissie Van der Meer liggen te lang op implementatie te wachten en moeten worden uitgevoerd.

De NOvA ziet graag dat de voorgestelde verbetervoorstellen terugkomen in pilots en denkt graag mee bij de verdere uitvoering daarvan. Verbeteringen voor het stelsel zijn niet realiseerbaar zonder extra budget. Een gedegen stelsel van gefinancierde rechtsbijstand leidt tot kwalitatief goede rechtshulp voor kwetsbare rechtzoekenden; dat is broodnodig voor goede rechtshulp!

GOEDE RECHTSBIJSTAND

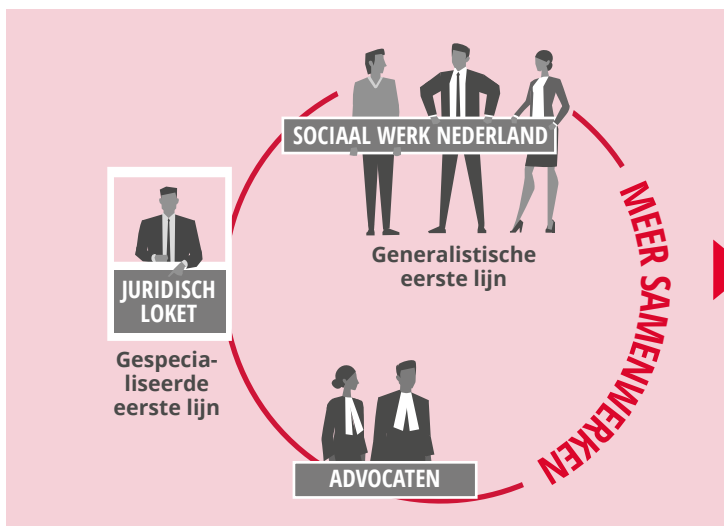
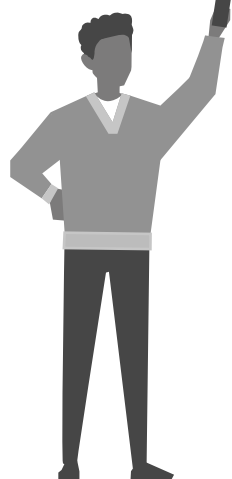
Verduurzaming van het huidige stelsel van rechtsbijstand | Snelle en efficiënte verwijzing van rechtzoekenden naar de juiste instantie | Vrije toegang tot de rechter ongeacht inkomen | Een eerlijke beloning voor sociaal advocaten | Alleen rechtsbijstand met heldere deskundigheidsvereisten en actief toezicht | Geen dure en onzekere stelselherziening waarvan de noodzaak nooit is aangetoond

1

**RECHT
ZOEKENDE**

SAMENWERKEN IN DE EERSTE LIJN

In samenwerking met de Raad voor Rechtsbijstand, het Juridisch Loket, Sociaal Werk Nederland en de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland

ADVOCATENPOOL

Toegankelijke vraagbaak voor eerste lijn

SIGNALERINGS- OVERLEG

Overleg eerste lijn en betrokken partijen

2

BELOON EN STIMULEER SPECIALISATIE EN KWALITEIT

Hoogstaande rechtshulp door gekwalificeerde sociaal advocaten

Meer kennis en kunde = Meer beloning

3

BEST PRACTICES

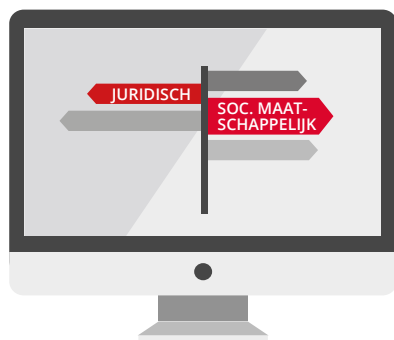

- Uitwisseling info en samenwerking
- Duidelijke handvatten voor rechtsbijstandsverleners

4

ONLINE WEGWIJZER

- Eén website met alle informatie voor rechtzoekenden
- Ook voor sociaal-maatschappelijke problematiek
- Ook voor degene die niet in aanmerking komt voor gefinancierde rechtsbijstand

5

UITVOEREN AANBEVELINGEN COMMISSIE VAN DER MEER

- Een redelijke beloning voor sociaal advocaten
- Aanpakken van achterstallig onderhoud aan het stelsel

